

Naučme se dělat naučné stezky

Tomáš Růžička

V České republice byly v uplynulých desetiletích vybudovány stovky naučných stezek. Problémem ale je, že je mnohdy tvoří specialisté na flóru či faunu, kteří jakékoli zjednodušení odborné informace ve prospěch pochopení širokou veřejností považují za nepřípustné. Trasy naučných stezek bývají osazeny panely s dlouhými odbornými texty, které běžného návštěvníka neosloví. Jednoduše proto, že jim nerozumí.

dohaje.cz

Štramberšský kras
Národní sad
(409 m n.m.)

GPS: N 49° 35.236', E 18° 7.292'

GEO PARK PODBESKYDÍ
Občanské sdružení
HAjenka

TURISTICKÉ INFORMACE DO MOBILU

Poutavé detaily o přírodních zajímavostech a význačných místech "vyfocením" kódů telefonem.

V telefonu spustíte aplikaci pro čtení taggů, vyfotíte čtvercový kód a potvrdíte připojení. Informace o místě, kde se nacházíte se automaticky zobrazí na displeji.

Aplikaci zdarma pro Váš telefon a více podrobností najdete na <http://m.dohaje.cz>.

Mohou být účtovány poplatky za přenos dat dle operátora.

Taggmanager.cz Ministerstvo životního prostředí

HTTP://M.TAGGMANAGER.CZ/H393

Z historie naučných stezek

Ochránci přírody se snaží přiblížit krásy a hodnotu přírodně cenných území veřejnosti již desítky let. S nadsázkou by se dalo říci, že odpradávná. Historicky první naučná stezka na území dnešní ČR vznikla počátkem 40. let 20. století na Krásnolipsku péčí tamního rodáka Rudolfa Köglera. Významný rozvoj naučných stezek a informačních panelů nastává od 60. let, kdy se jeden z jejich iniciátorů Jan Čeřovský inspiroval v tehdejší NDR a Anglii, ale též tištěným průvodcem paleontologa a univerzitního profesora Bedřicha Boučka. V něm byly v mapách vyznačeny trasy s číslovanými zastávkami. Další v terénu vyznačené naučné stezky následovaly na Medvědí vrchu na Šumavě a v Obřím dolu v Krkonoších. Od roku 1967 se používá i specializované značení naučných stezek, které vytvořil Svaz turistiky ČSTV.

V současnosti je v České republice jistě přes 400 naučných stezek. Roztrhl se s nimi doslova pytel a těch, kteří někdy nějakou stezku navrhli či vytvořili, je nespočet. Bohužel dobrých stezek je jako šafránu. Jak má tedy vypadat naučná stezka, která zaujme a zároveň probudí zájem o ochranu přírody? Rozhodně tak, že se u ní lidé zastaví a přečtou si, co jim chceme říci. Jako každá jiná forma interpretace i naučné stezky by měly návštěvníkům odhalovat to, co není na první pohled zřejmé, měly by provokovat k přemýšlení a hlavně vytvářet vztah k předkládaným tématům.

Význam naučných stezek

Problémem našich naučných stezek a interpretačních panelů je, že je vytvářejí specialisté. Nevytváříme náhodou naučné stezky sami pro sebe? Proč je na každém druhém panelu výčet druhů i s latinskými názvy? Proč se nedokážeme vyvarovat odborných termínů? Proč se bojíme i třeba malých nepřesností při vysvětlování přírodních procesů? Pro nás a kolegy z jiných částí republiky přece není třeba naučné stezky vůbec dělat. Jsou určeny široké veřejnosti.

Naučné stezky jsou jen jednou formou, jedním článkem v mozaice činností, kterými dané území představujeme veřejnosti. Proč to děláme nebo chceme dělat, je už složitější. Je jasné, že naučné stezky samy o sobě nepomohou získat spojení ochrany přírody

a výrazněji ovlivnit veřejné mínění. Ale jako součást promyšlené strategie interpretace přírodních hodnot mají své důležité místo. Dnes, kdy je ochrana přírody na úplném konci priorit všech politických subjektů, je naším jediným spojencem veřejnost (v případě naučných stezek tedy návštěvník). Naučné stezky jsou mnohdy první a jednoduchou příležitostí, jak návštěvníka oslovit. Proto ji musíme umět využít.

Takže proč dělat naučné stezky? Abychom přesvědčili návštěvníky, že viděli ojedinělé území, které je třeba chránit. A k tomu nemusejí znát všechny druhy rostlin nebo živočichů, paragrafy zákonů a seznamy chráněných druhů podle vyhlášky. To známe my, specialisté. Naším úkolem není předat korektní informaci o jednotlivostech. To je málo! Naším úkolem je předat srozumitelné

QR kódy poskytují zajímavou možnost umístění informací v terénu, aniž byste pro ně potřebovali velkou plochu. Rozhodně to ale neznamená, že bychom potom mohli pověsit na internet veškeré dostupné informace. I tady platí podobné zásady jako pro tvorbu opravdových panelů.

Základní pravidla při tvorbě panelu naučné stezky

- maximálně 200 slov na jeden panel
- minimální výška písma 8 mm
- text rozdělený do bloků nebo odstavců po 50 slovech
- maximální využití titulků pro upoutání pozornosti
- maximálně dvě až tři myšlenky shrnuté do jasného tématu
- grafické zvýraznění hlavní myšlenky
- pozor na bílé pozadí – za jasného počasí příliš září a špatně se čte
- využití ilustrací pro znázornění věcí, které nelze vidět, nejsou zřejmé nebo dnes vypadají jinak
- vypuštění nepodstatných detailů z map
- ... a musí vůbec být naučná stezka tvořená panely?

poselství a probudit zájem. Naučná stezka je jen prvotní informací či – s trochou eufemismu – prvním pohledem klíčovou dírkou do pokoje tajů přírody. Aby návštěvník měl zájem do tohoto pokoje nahlédnout, musejí jej jednotlivá zastavení na naučné stezce zaujmout. Není to jednoduché, protože kdo z nás jde do přírody číst informační tabule?

Dejte na první dojem

Pokud netrpíte obsesí číst každý billboard, ceduli, vývěsní štít nebo informační panel, pak vás k rozhodnutí přistoupit k interpretačnímu panelu musí přimět něco alespoň trochu mimořádného. Může to být tvar rámu panelu, netradiční ztvárnění, provokativní titulek nebo výrazné grafické zpracování. Něčím vás musí zaujmout, jinak je možné, že budete raději pospíchat dál, protože jste chtěli stihnout ještě blízký hrad, vychlazené pivo v hospůdce na náměstí nebo si raději vybalíte svačinu.

Stručnost je výsadou panelů

Panely naučné stezky nejsou stránky knihy nebo brožurky. Sice se může zdát, že tohle pravidlo je snad jasné, ale v praxi to tak není. Několik naučných stezek bylo skutečně vytvořeno tak, že autoři použili texty primárně určené pro brožurku popisující dané území. Když budeme jeden panel věnovat jednomu

tématu, neuděláme chybu. Smiřme se s tím, že plocha panelu je sice velká, ale textu tam můžeme dát jen velmi málo. Zkuste si z vlastní zkušenosti vzpomenout na situaci, kdy jste přišli k informačnímu panelu s velkým množstvím textu. Přečetli jste ho celý? Co se nedá zvládnout přečíst do tří minut, je dilem interpretačního grafomana.

Obrázky a fotky potěší oko

Je všeobecně známo, že složité texty vysvětlující konkrétní problém lze v řadě případů nahradit ilustrací či fotografií. Toto sdělení bývá mnohem účinnější. K historické fotografii mlýna na potoku, kde je dnes jen zbytek náhonu, nemusíte dodávat takřka nic. Ovšem dát ke stoleté lípě panel s fotkou lípy pořízenou vloni je zbytečné. Podobně místo slovního popisu jeskynního systému bude mnohem účinnější použít jeho nákres nebo schéma. Že mu budou rozumět i ostatní, si ale nechte raději ověřit od vašich dětí.

Není panel jako panel

Naučnou stezku bez svísele umístěných panelů většinou na dvou dřevěných kůlech si dnes nedovedeme představit. Je škoda,

Otočné panely naučné stezky u Kuřimi „Zárubou a Horkou“ umožňují položit na jedné straně panelu otázku a odpověď umístit na druhou stranu.

že si autoři nelámou více hlavu tím, jak návštěvníkovi dané území v terénu přiblížit. Existuje řada jiných technických způsobů, jak naši interpretaci umístit. Asi nejvíce se nabízí umístění panelu pod určitým úhlem – trochu jako řečnický pultík. Tento způsob má tu výhodu, že v místech dalekého rozhledu minimálně narušuje pohled do krajiny.

Jinou možností může být umístění krátkého textu nebo obrázků na výklopnou tabulku, která se dá vysunout z kůlu. Tento způsob v sobě skrývá určitý prvek objevitelství a je vhodný především pro děti.

A musíme vždycky pro probuzení zájmu použít panel s textem? Existuje již několik naučných stezek bez informačních panelů, zato využívajících třeba QR kódů nebo jen označení zastavení v terénu, ke kterému je text v příslušném průvodci.

A proč vlastně naučné stezky?

Při rozhovorech s mnoha ochránci přírody slýchávám: „My tu turisty nechceme, ať lidé zůstanou raději jinde a sem nám nechodí.“ Dobře připravená naučná stezka ovšem může turisty přilákat tam, kde je chceme mít. Kde jim můžeme představit něco z kouzla našeho území a kde nevádí, že jich bude chodit více. Význam a objem turistického ruchu nadále poroste. Vždyť každý region či mikroregion má svoji strategii rozvoje turistického ruchu. A právě oblasti se stále kvalitním životním prostředím staví na turistickém ruchu svoji budoucnost.

Ale hlavně: doba, kdy ochrana přírody měla finanční zdroje, je pryč (ač se může zdát, že nikdy nebylo dobře). Spoléhat se na přesvědčování politiků a každoroční boj o PPK či podobné programy je vyčerpávající a stále více bez záruky. Ptát se, jak jsme využili pro ovlivnění veřejnosti uplynulé „roky hojnosti“, je zbytečné. Pohodlnější sice může být ignorování postoje veřejnosti, ale na to, abychom začali lidi přesvědčovat, není nikdy pozdě. Zkusme to od dobrých naučných stezek.

Foto Tomáš Růžička

Autor je výkonným ředitelem Nadace Partnerství a školitelem interpretace místního dědictví

Seznam použité literatury najdete na www.casopis.ochranaprirody.cz

SUMMARY

Růžička T.: Let Us Learn How to Make Educational Trails

In the Czech Republic, hundreds of educational trails were built during the past decades. Nevertheless, they are often developed by botanists or zoologists who consider any simplification of the expert/technical information towards making it more user friendly for the general public as being a no-no. Consequently, educational trail routes are

supplied with panels presenting long technical texts which are not able to address the in the best sense of the word ordinary visitor. The author reviews the significance of educational trails as a highly effective nature conservation tool in communicating with, education of and awareness among the general public. He highlights mistakes made by authors of information panels and posters on educational paths and sets guidelines on how to develop them so that they provide visitors with appropriate information in an understandable way, raising nature awareness among them.